

Hars

Ane Riel

Hars

Vertaald door Kor de Vries

2019 Prometheus Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Harpiks*

© 2015 Ane Riel

© 2019 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en
Kor de Vries

Omslagontwerp Jan van Zomeren

Foto omslag Stephen Carroll/Arcangel Images

Foto auteur Alex Nyborg Madsen

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 4235 3

Liv

Het was donker in de witte kamer toen mijn vader mijn oma om het leven bracht. Ik was erbij. Carl was er ook bij, maar hem ontdekten ze nooit. Het was de ochtend voor kerstavond en het sneeuwde een beetje, maar een echt witte kerst werd het dat jaar niet.

Destijds was alles anders. Het was voordat mijn vaders spullen zo veel ruimte innamen dat niemand de woonkamer meer in kon. En voordat mijn moeder zo dik was geworden dat ze de slaapkamer niet meer uit kon. Maar het was nadat ze me als dood hadden opgegeven, zodat ik niet naar school hoefde.

Of was het misschien ervoor? Ik ben niet zo goed in volgorde, de tijd vloeit voor mij samen. De eerste jaren van je leven voelen zo oneindig. De mevrouw vertelt me dat dat komt omdat je alles voor de eerste keer beleeft – dat maakt indruk en indrukken nemen veel ruimte in, zegt zij.

Er was destijds heel veel dat ruimte in mijn leven innam, en veel wat ik voor de eerste keer meemaakte. Zoals bijvoorbeeld toekijken hoe mijn oma om het leven werd gebracht.

Goed, maar de kerstboom hing aan het plafond. Dat was niets nieuws, want mijn vader hees graag een hoop dingen op naar het plafond om alle ruimte in de woonkamer te benutten. De cadeautjes stapelde hij dan op elkaar onder de stam, en daarom hoopten wij altijd dat hij met een kleine boom thuiskwam.

Dat jaar moet de boom vrij klein zijn geweest, want eronder was ruimte voor een paar heel grote cadeaus. Een ervan was een waanzinnig mooie trapauto, die mijn vader in zijn werkplaats had gebouwd, en mijn moeder had er rode kussens voor genaaid. Mijn vader en moeder maakten de cadeaus altijd zelf. Op dat moment wist ik helemaal niet dat kinderen van andere mensen cadeaus kregen die ergens waren gekocht. Ik wist amper dat andere mensen kinderen kregen die cadeaus kregen. Wij hielden dat soort dingen niet zo bij. Carl en ik waren gewoon blij met wat we kregen, en vooral met onze vader en moeder. Oké, Carl was soms een beetje boos op hen, zonder dat hij nou precies kon zeggen waarom.

Het nieuwe die kerst was dus dat mijn oma net was overleden. Dat hadden we niet eerder meegemaakt, en zij zelf duidelijk ook niet. Ze leek in elk geval nogal verbaasd, zoals ze daar in de groene leunstoel naar de boom opkeek zonder met haar ogen te knippen. Volgens mij keek ze naar een kersthart dat ik van bruin papier had gevlochten. Zij had me het papier vlechten geleerd, voordat ze al die dingen tegen mijn vader zei die ze waarschijnlijk beter niet had kunnen zeggen.

Wij vonden dat ze er 's avonds bij de boom gewoon bij moest zijn, voor we haar doorstuurden, en ze moest natuurlijk ook haar cadeau krijgen. Oké, mijn vader en ik vonden dat. Vooral ik. Mijn moeder ging er alleen in mee omdat ik maar bleef zeuren.

Mijn oma's benen lagen op het voetenbankje, kan ik me herinneren. Waarschijnlijk vooral omdat ik op de grond vlak voor haar zat. Haar paarse panty was zo doorzichtig dat je haar onderbroek erdoorheen kon zien, en haar bruine veter schoenen roken nog steeds wat zoetig door iets wat ze tegen de regen moest beschermen. De schoenen waren splinternieuw en gekocht in een winkel aan de vaste wal, had ze me verteld. Verder droeg ze een grijze rok en een rode blouse en

een halsdoek met witte meeuwen; allemaal kleren die ik helemaal onder in haar tas had gevonden. Ik had erop aangedrongen dat we haar voor kerstavond mooi zouden aankleden. Het zou er raar hebben uitgezien als ze daar in haar nachtjapon had gezeten.

Sinds die avond heeft er nooit meer iemand in de groene leunstoel gezeten. Dat kon niet.

Er lagen veel te veel spullen in.

Omdat mijn oma haar cadeau niet uit het krantenpapier kon halen mocht ik het doen. Op het eerste gezicht dacht ik dat mijn vader voor haar ook een trapauto had gemaakt, want het was weer een lange, houten kist op wielen. Maar dit keer had hij dus een doods-kist gemaakt. Zonder stuur of rode zitplaats. En zonder deksel. Een deksel was niet nodig, zei hij. Het enige wat erin lag, was het kussen waarmee ze 's ochtends was gesmoord.

Toen we het hoofd van mijn oma op het kussen hadden gelegd – boven op het kussen dit keer – reed mijn vader haar door de achterdeur naar buiten, om de gevel heen, langs de houtstapel helemaal naar het veld achter de stal. Carl en ik volgden in de trapauto, en ik was natuurlijk degene die moest duwen, want anders waren we niet van onze plek gekomen. Mijn moeder kwam als laatste. Met mijn moeder duurde het altijd wat langer.

Het was pikkedonker, maar wij waren gewend om waar wij woonden buiten in het donker te lopen. De hemel moet die kerstavond zwaarbewolkt zijn geweest, want er was geen ster te zien, en het bos dat het huis en de velden omzoomde, was amper zichtbaar. 's Ochtends had het zachtjes gewaaid, maar nu stond er geen zuchtje wind en de sneeuw was weer verdwenen. Kerst had er blijkbaar voor gekozen om stil en donker te zijn.

Toen staken we mijn oma in brand met aanmaakblokken, krantenpapier en de extra lange haardlucifers, waar we anders

nooit mee mochten spelen (Carl deed het stiekem toch). We hadden natuurlijk eerst haar schoenen uitgetrokken, die waren immers hartstikke nieuw en bestand tegen de regen.

Het duurde niet lang of we moesten wat verder achteruit vanwege de hitte. Al snel schoten de vlammen zo omhoog dat de drinkbak uit het donker achter het hek tevoorschijn kwam en het struikgewas aan de bosrand te zien was. Toen ik om me heen keek, zag ik mijn eigen schaduw die op de verlichte stalmuur achter mij danste, en ik zag mijn vader en moeder heel duidelijk in de gloed van het vuur. Ze hielden elkaars hand vast.

Ik staarde weer naar mijn oma, die daar met haar witte haar lag te branden, en opeens kreeg ik een raar gevoel in mijn buik.

‘Doet dit echt geen pijn?’ vroeg ik.

Mijn vader zei: ‘Nee hoor, je hoeft je geen zorgen te maken. Ze voelt er niets van. Ze is hier niet meer.’

Omdat ik in mijn trapauto was gaan staan en mijn oma nog steeds in haar kist kon zien liggen, vond ik zijn antwoord een beetje vreemd. Hij wist alles. Hij was degene die me had verteld dat je in het donker niet echt pijn kon hebben. Op de bodem van de zee voelden de vissen bijvoorbeeld helemaal niet dat ze in onze haken beten, en ’s nachts voelden de konijnen niets als ze in onze valstrikken terechtwamen. ‘Het donker neemt de pijn weg,’ zei mijn vader altijd. ‘En we nemen alleen de konijnen die we nodig hebben.’ Daarom gingen goede mensen zoals wij alleen ’s nachts op jacht.

Dat mijn oma geen kik gaf terwijl ze brandde, was trouwens wel bewijs genoeg. Zij schreeuwde anders vaak hard genoeg als iemand haar pijn deed of haar tegensprak. Ik had nog nooit iemand zo hard horen schreeuwen als die ochtend toen ze een hele doos tonijn in blik op haar hoofd kreeg. Ze kon echt heel kwaad worden.

Het smeulde nog steeds een beetje toen we de volgende och-

tend bij haar gingen kijken. Of bij wat er van haar over was moet ik eigenlijk zeggen, want veel was er niet overgebleven. Ergens was ik ook een beetje verdrietig dat ze weg was, want af en toe was het gezellig geweest toen ze bij ons woonde. Haar pannenkoeken waren heerlijk.

Toen ik in de loop van de dag nog eens ging kijken, was er niets anders te zien dan donkere aarde en wat verschroeid gras. Mijn vader zei dat hij had opgeruimd en de resten had begraven. Hij heeft me nooit verteld waar.

Later heb ik me vaak afgevraagd of mijn vader echt het juiste had gedaan toen hij haar met het kussen had laten smoren. Maar hij beweerde van wel. Anders was het allemaal veel erger geworden.

Mijn oma zei ook niets toen het gebeurde. Ze spartelde alleen wat raar in het bed tot ze helemaal dood was – ongeveer hetzelfde als de vissen die op de bodem van onze jol lagen en stikten door de lucht. Dan sloegen we ze op hun kop, zodat ze niet hoefden te lijden. Het is immers niet de bedoeling dat iemand moet lijden.

Gelukkelijk was het die ochtend voor kerstavond in de kamer van mijn oma helemaal donker. Ze kon onmogelijk pijn hebben gehad in al die duisternis; zo dacht ik toen in elk geval. Het ging bovendien snel, want mijn vader duwde heel hard. Je wordt sterk van kerstbomen kappen, planken dragen, dingen slepen en meubels maken. Misschien had ik het ook wel kunnen doen, want hij zei altijd dat ik heel sterk was voor mijn leeftijd en dan ook nog voor een meisje.

Eigenlijk dacht ik nooit aan wat ik was. Ik denk dat ik was wat zij zagen. En af en toe zag ik iets wat zij niet zagen.

*

Wij woonden op 't Hoofd, dat zo'n klein eiland was boven het grote. Daar woonden alleen wij en wij redden onszelf.

't Hoofd zat aan het hoofdeiland vast met een smalle landtong die De Hals werd genoemd. Ik ben dus niet zo goed in tijd, maar mijn vader zei altijd dat je een klein halfuur stevig moest wandelen om van ons huis via De Hals naar het dichtstbijzijnde groepje huizen te komen en nog eens een kwartier als je naar de stad op het eiland moest. Ik vond Korsted gigantisch, maar mijn oma vertelde dat het een heel klein stadje was in vergelijking met de stad aan de overkant op de vaste wal. De gedachte aan zo veel mensen maakte me bang. Ik voelde me niet op mijn gemak bij andere mensen. Met hen wist je het nooit, zei mijn vader. Je moest je niet voor de gek laten houden als ze glimlachten.

Het goede aan de andere mensen op het hoofdeiland was dat ze alles bezaten wat wij nodig hadden, dus in zekere zin konden we onszelf niet redden zonder hen.

Omdat mijn vader niet meer zo graag 's nachts 't Hoofd verliet, was ik vooral degene die van alles voor ons haalde, maar op dat moment had hij mij ook allang geleerd hoe je dat deed.

In het begin gingen we samen op pad in de open vrachtwagen. Het was meestal midden in de nacht, als mensen het diepst slapen. We konden altijd een goed plekje vinden om de auto te verstoppen, en dan slopen we rond en vonden spullen in schuren, aanbouwen en soms ook in woonkamers en keukens en zo. Een keer waren we zelfs in de slaapkamer bij een mevrouw die zo stomdronken was dat we haar dekbed wel durfden mee te nemen. Achteraf heb ik vaak nagedacht wat ze moest hebben gedacht toen ze wakker werd en het dekbed was verdwenen. Mijn vader vertelde dat hij haar de dag erna op straat in Korsted had gezien. Ze had wat verward geleden,

maar dat was ook wel te begrijpen. Het dekbed was van ganzen-
dons, want ze had een erfenis gehad, zei hij. Misschien dacht
ze dat het uit zichzelf was weggevlogen?

Mijn moeder kreeg het ganzendonzen dekbed en ik kreeg
haar oude, dat was er een die mijn vader eerder dat jaar tegen
een uitstekende worstpers had geruild. Dat was van eenden-
dons. Een paar maanden later haalden we de worstpers terug
bij de kapper, want het was natuurlijk niet de bedoeling dat hij
die zou houden. De kapper en zijn vrouw sliepen op de tweede
verdieping en de keuken met de worstpers bevond zich op de
begane grond. Ze deden de keukendeur niet eens op slot, dus
het was zo makkelijk als wat. Op dat moment had ik ook het
idee dat de kapper eigenlijk wel wist dat we onze spullen kwa-
men halen – of zijn spullen, of van wie de spullen nu ook wa-
ren. Zijn vrouw stonk altijd vreselijk; je kon haar in de keuken
nog helemaal ruiken! Als ik de kapper was geweest, had ik lie-
ver gehad dat ze haar kwamen halen dan de worstpers. Mijn
vader zei dat het parfum was.

Mijn moeders eendendonzen dekbed stonk nog heel lang
naar de vrouw van de kapper, maar toen ik hem overnam, rook
het godzijdank grotendeels naar mijn moeder, bijna niet naar
parfum en helemaal niet naar eend. Het nieuwe ganzen-
dekbed van moeder rook daarentegen nogal naar alcohol. Zelf
dronk ze nooit iets sterkers dan koffie met room, en op het
laatst dronk ze alleen nog water uit de pomp; maar daar kom ik
later wel op terug.

Mijn vader was heel handig in het openkrijgen van deuren
en ramen. Dat had hij van zijn eigen vader geleerd, zei hij. Ik
heb mijn opa nooit ontmoet, maar ik weet dat hij Silas heette.
Mijn vader leerde mij vervolgens hoe je dat deed en ik oefende
thuis als een bezetene in de werkplaats op de deuren en ramen
die we hadden gevonden. Daar waren er heel veel van op de
stort aan de zuidkant van het eiland, en we namen zoveel mee

als we op de laadbak konden vervoeren. Ik begrijp niet waarom mensen zulke dingen weggooien. Je kunt ze toch repareren – en openen en dichtdoen en ermee spelen.

De huizen die nieuwe deuren hadden gekregen gingen we doorgaans uit de weg, want daar kon je moeilijk binnenkomen als mensen ze op slot deden. Gelukkig deden veel mensen op het eiland dat niet. Maar als we het huis niet binnen konden komen, hadden ze in de regel een schuur of een aanbouw en dan vonden we toch iets om mee te nemen. Een keer namen we een varken mee. We misten nog een varken en de boer had er echt heel veel en kon ze onmogelijk allemaal zelf opeten. Ik verbaasde me er destijds over dat hij helemaal geen geluid gaf, nog geen gil van de schrik toen mijn vader hem optilde. Maar misschien kwam het doordat hij zo goed voor dieren was. Alle dieren. Hij was ook heel goed in ze doodmaken zonder dat ze iets merkten. Dat was gewoon een andere manier om goed te zijn voor dieren, zei hij.

Toen het zover was dat ik alleen op pad moest, voelde ik me eerst niet helemaal gerust. Vooral omdat het tijdens de laatste tocht met mijn vader bijna fout was gegaan. We hadden een paar lange, verroeste ijzeren draagbalken gevonden langs de weg en hadden die op de laadbak weten te krijgen, maar toen we in een dorp de hoek omsloegen raakte een ervan een muur en maakte een hels kabaal. In een paar huizen ging het licht aan, maar mijn vader wist op het laatste moment een grindweg in te slaan waar we ons achter een heg konden verschuilen zodat niemand ons zag. De volgende dag sleepten we de ijzeren draagbalken naar de eerste verdieping, waar ze net in de gang pasten. Je moest natuurlijk uitkijken dat je er met je tenen niet tegenaan stootte.

Een andere keer werden we ook bijna betrapt, maar dat was mijn schuld. Ik stapte in de garage van de loodgieter op een

wieldop. Daarna hield ik me schuil in een hoek en hield mijn adem in, want ik hoorde dat de loodgieter de deur naar de garage opendeed. Als zijn kat er niet was geweest, die onmiddellijk op hem afsprong, had hij waarschijnlijk het licht aangedaan en mij gezien. In plaats daarvan snauwde hij tegen de kat. ‘Verdorie, maak jij zo’n herrie? Vooruit, naar binnen.’

Toen ik de garage uitkwam, keek mijn vader heel ontdaan. Hij had aan de achterkant gestaan en had alles gehoord, en hij had geen idee dat er ook een kat was geweest.

Maar al snel begon ik bepaalde voordelen te ontdekken aan op pad gaan zonder mijn vader. Ik was kleiner en sneller en ik had geleerd me muisstil te bewegen. Ik liep of ik rende, want ik was nog niet groot genoeg om zelf te rijden en ik hield niet van fietsen. Ik kon ook beter in het donker zien dan mijn vader. ‘Je moet net doen als de uil,’ zei hij vaak, en dat deed ik dus, hoewel ik niet kon vliegen of mijn hoofd achterstevoren kon draaien. Ik oefende trouwens wel op beide, tot ik me realiseerde dat ik er nooit goed in zou worden. Carl probeerde het natuurlijk ook. Hem ging het wat beter af.

Mijn moeder zei niet zoveel. Ik denk eigenlijk niet dat ze er zo dol op was dat we ’s nachts op pad gingen, maar ze was wel blij met de spullen die we meebrachten. Vooral met het spul uit de keuken van het hotel-restaurant.

*

Een van de eerste dingen die ik van mijn leven op ’t Hoofd kan herinneren is de geur van hars: dat speciale gekriebel in je neus, het plakkerige gevoel in je handpalm en mijn vaders prettige stem die vertelde over het sap dat in een boomstam stroomde. Het was wonderbaarlijk sap, zei hij, want het kon beschermen tegen aanvallen, wonden genezen en kleine, dode dieren voor altijd en eeuwig conserveren. Ik herinner me dat ik

daarna een kleine, levende mier zag die tegen de schors omhoog kroop, om de kleverige, goudkleurige druppels heen liep en in een kier verdween, om even later een stukje hogerop weer tevoorschijn te komen. Omhoog, omhoog, omhoog.

Later fluisterde ik tegen vele bloedende bomen dat hun wonden wel zouden genezen, want de hars was hun genezer en beschermer. De bomen waren mijn vrienden.

En de mieren waren onze gezamenlijke vrienden. Zij waren er altijd, als kleine, kranige wezens die de weg wisten te vinden. Langs bomen omhoog, langs bomen omlaag, door het gras, over het erf, door de keuken, naar boven in de kast, naar beneden in de honing, door de kamer en terug naar de mierenhoop. Gewoonlijk eten met zich mee slepend of iets wat onbruikbaar leek – en af en toe een dood familielid.

Ik weet eigenlijk niet of anderen de bomen achter ons huis een echt bos zouden noemen, want hoeveel bomen heb je nodig voor iets een bos is? Maar voor Carl en mij was het een bos, een gigantisch bos. Nee, het was meer dan dat. Het was een oneindige wereld van geuren en geluiden en leven, die ergens heel ver weg samensmolt met een landschap vol zingende leeuweriken en heide en zandhaver, die in het zand verdween dat in het water verdween dat doorliep in een eindeloze zee.

Maar het duurde een poosje voor ik dat van de heide en de zee ontdekte. In het begin was er alleen de boom. Die ene, bloedende boom en de slimme mier die het kleverige goud ontweek dat hem had kunnen verstikken.

Later ontdekte ik ook de andere bomen: de sparren die hun waaiers naar de grond bogen alsof ze wilden horen wat die hun toefluisterde. Ze leken altijd zo treurig, de sparrenbomen, en hoewel sommige van hen ongelooflijk hoog waren gegroeid was het alsof ze zich vol verlangen uitstrekten naar de plek op de grond waaruit ze omhoog waren gekomen. Heel anders was het met de dennenbomen. Die waren compact en sterk, zoals

ze daar stonden met hun stekelige, uitstaande naalden en bolle dennennappels, en ik kreeg vaak het gevoel dat de aarde hen geen bal kon schelen. Ik weet zeker dat ze naar de lucht keken en misschien waren ze wel vrolijk weggevlogen als ze een manier hadden gevonden om uit de bosgrond op te stijgen. Ik kies ervoor te geloven dat ze toch terug zouden zijn gekomen. Ze hoorden er toch bij op 't Hoofd, net als ik.

Ik denk dat ik het meest hield van sparren, hoewel ik ook de gedachte aan vliegen mooi vond.

Dan waren er de ritselbomen. Zij verstopten zich tussen naaldbomen met hun ranke, grijzige stammen die eindigden in slingers van groene bladeren – kleine, gekartelde harten die klonken als muziek wanneer er een bries opstak. Ik hield zo van dat geluid dat ik onder een ritselboom kon gaan zitten om op de wind te wachten. Ik herinner me duidelijk hoe ik schrok toen de bladeren op een dag plotseling bij de eerste zucht van het najaar naar beneden vielen en zich op de grond om me heen verdeelden. Daar zat ik in een zee van verloren harten. Ik probeerde ze eerst weer aan de takken vast te zetten (de laagste takken, want ik was niet heel groot), maar mijn trillende inspanning zorgde er alleen maar voor dat meer bladeren hun greep loslieten. Ik begreep er niets van. Niet totdat ik mijn vader erbij riep en hij me alles vertelde.

Vanaf dat moment was het bos de veiligste plek op de wereld. Ik begreep dat alles terugkwam. Dat de kleuren elkaar aflosten: van lichtgroen tot donkergroen tot vlamrood tot goudbruin tot het zwartste zwart. Humus. Dat de grond iets te eten moest hebben, zodat hij nieuw leven het licht in kon duwen. Dat het donker het licht afloste, dat het donker afloste. Dat de harten weer uitgroeiden.

Tegenwoordig denk ik dat mijn vader daar het gelukkigst was. Midden in de natuur. Daar kon hij ademen. We hebben nooit zo veel lucht en zo veel daglicht gehad als destijds en

ik weet zeker dat hij net als ik de zon in zijn buik had als wij op onze rug op de bosbodem lagen en naar de vogels in de boomtoppen keken. Ik kende de zang van alle vogels nog voor mijn moeder mij het alfabetlied had geleerd. Maar toen ze mij dat had geleerd, stond ik erop dat we eindigden met de letter -y.

Ik wilde per se met een -y eindigen en niet met een -z. Want de -y was van eiland.

Af en toe vraag ik me af of al die lucht mijn vader later in leven hield. Plus al dat licht. Misschien kun je dat in jezelf bewaren voor later gebruik, net als je herinneringen in je hoofd kunt bewaren – en stapels knäckebröd en biscuits in de bijkeuken, en paraplu's en wieldoppen en oude grammofoons in de keuken, en slangklemmen en visnetten en blikken met eten in de badkamer, en rollen stof en ijzeren draagbalken en mest en benzineblikken en kranten en kleden in de gang, en machineonderdelen en springmatrassen en fietsen en poppenkasten en violen en kippenvoer in de woonkamer, en handdoeken en aquaria en naaimachines en kaarsen en stapels boeken en koekjes in de slaapkamer, en een opgezet elandhoofd in de kamer ernaast, en cassettebandjes en dekbedden en droogzakjes en aluminiumbakjes en zakken met zout en blikken verf en teiltjes en teddyberen en kinderen in een oude container?

Oké, ik hoor wel dat het nogal merkwaardig klinkt als ik het op deze manier vertel, maar zo was het. Wij waren niet helemaal zoals andere mensen, ontdekte ik in de loop van de tijd. Mijn moeder wist dat ook best. Nu ga ik de brieven lezen die ze voor mij in een dunne, groene map heeft bewaard. AAN LIV, staat erop.

Zo heet ik. Liv.

Ik wil ze niet allemaal in één keer lezen. Ik moet er niet aan denken dat ze opraken, dus ik lees er gewoon één per keer. Ik heb zeeën van tijd.

Mijn vader was helemaal niet als andere mensen.

Zijn naam was Jens.

Jens Haarder.

Beste Liv,

Ik leg dit papier boven aan in de map. Laat dit de inleiding zijn. De andere brieven kun je lezen in de volgorde die jij wilt. Er is waarschijnlijk geen volgorde.

Ik heb nooit de moed gehad je alles te vertellen wat ik graag wilde en toen mijn stem langzamerhand verdween, verloor ik die mogelijkheid. Maar ik kan schrijven en jij kunt lezen – daar heb ik voor gezorgd – en op zekere dag zul je misschien deze gedachten van mij lezen. Misschien. Ik weet niet of ik het moet hopen. Maar ik hoop dat je er oud genoeg voor zult zijn als je het doet.

Ik heb al een paar langere brieven aan je geschreven, maar er zitten ook een paar kortere brieven tussen, dat zijn eigenlijk slechts snelle aantekeningen, plotselinge ingevingen. Ik weet niet hoeveel brieven het uiteindelijk zullen worden. Of hoe het allemaal afloopt.

Ik verstop de map voor je vader, dat is waarschijnlijk het beste. Als ik hem tussen de rand van het bed en het matras stop en de deken eroverheen trek, is hij misschien niet te zien en op die manier is hij altijd heel dichtbij als ik je iets te vertellen heb.

Het is lastiger voor me geworden om hem te kunnen pakken. Ik ben zo zwaar en kan me bijna niet meer omdraaien. Ik heb nu ook overal pijn.

Vergeef het me als de inhoud van mijn brieven chaotisch lijkt. Maar jij weet hoe je in chaos moet navigeren, dus misschien begrijp jij alles wel. Misschien begrijp jij ook je vader.

Je moet weten dat ik van hem hou. Je moet ook weten dat hij me misschien op een dag vermoordt. Dat zou ik begrijpen, Liv. Maar zul jij het ook begrijpen?

Veel liefs,

je moeder.

PS Ik weet niet of ik ons leven een sprookje of een horrorverhaal moet noemen. Misschien is het een beetje van beide? Ik hoop dat je het sprookje erin kunt zien.

Jens Haarder

Er was een tijd dat Jens Haarder de knapste man op het eiland werd genoemd, maar in de loop van de jaren werd het moeilijk om daarvan de reden te ontdekken. Deels omdat zijn haar en zijn baard wild en woest groeiden, deels omdat het op een gegeven moment moeilijk werd hem überhaupt te zien – niet alleen achter zijn baard, maar achter alle spullen die zich rondom hem ophoopten. Niemand had gedacht dat het met Jens in zo'n gevaarlijk spektakel zou eindigen.

Op het eiland hadden ze hem altijd al gekend. Dat wil zeggen, ze wisten wie hij was. Hij viel op als hij in zijn stokoude open vrachtwagen door Korsted reed. Mensen van een zekere leeftijd, en dat wil zeggen de meesten op het eiland, wisten heel goed dat het precies dezelfde vrachtauto was waar zijn vader ooit in had rondgereden, in de regel met de laadbak vol pas gerestaureerde houten meubelen of te verkopen kerstbomen. En met Jens. Tussen alles in zat het knappe ventje gelukkig mee te hobbelen zonder enige aanwijzing voor heibel of kwajongensstreken.

*

Het begon zo goed. Hij was een geliefd kind, net zo geliefd als zijn broer Mogens, en de twee jongens leefden een in vele opzichten bevoorrecht leven bij hun vader en moeder op 't Hoofd.

Ze waren elkaars beste vrienden, 't Hoofd was hun speelplaats, en toen vader hun gaandeweg leerde hem in zijn werkplaats te helpen, werd het ook hun werkplek.

Hun vader, Silas, kon veel, maar hij was in de eerste plaats een vakkundig meubelmaker. Hij maakte er een punt van zijn uiterste best te doen en hij beschouwde de boom als iets waardevols, een wonder der natuur, die hij met groot respect behandelde vanaf het moment dat die uit de grond omhoogschoot, of die nou zijn leven eindigde als brandhout, planken, meubels of gepensioneerde kerstboom. Of hem overleefde. De speciaal uitgekozen bomen werden prachtig gedecoreerde lijkkasten en konden zo terugkeren naar de aarde van waaruit ze waren opgeschoten.

Beide zonen erfden hun vaders talent voor het ambacht, maar daarmee hield de overeenkomst tussen de jongens ook op.

Jens was de jongste zoon. De jongste, de donkerste en de knapste, dacht zijn moeder altijd als de jongens op het erf aan het spelen waren en zij hen vanuit de keuken gadesloeg. Mogens was daarentegen een in alle opzichten helderder geest en dat stelde haar gerust, want dan was er hoop voor het bedrijf als de jongens dat ooit een keer zouden overnemen. Else Haarder had zo veel vertrouwen in het zakeninstinct van haar oudste zoon dat ze er diep vanbinnen van overtuigd was dat Mogens het nog beter zou doen dan zijn vader.

Want Silas was dan wel een vermaard meubelmaker, maar wat financiële aangelegenheden betrof waren zijn vaardigheden beperkt. Er kwam geld binnen, maar dat leek eerder te gaan naar dingen die ze niet nodig hadden dan naar de aanschaf van benodigdheden die het eigenlijke doel van zijn bedrijf moesten zijn. Hij was een regelmatige klant bij de beide tweedehandszaken op het hoofdeiland en had bovendien de

zeldzame gave om precies die schuren te vinden waar iets in stond waar iemand graag van af wilde. Zo kwam Silas altijd met iets thuis waarvan hij blij was dat hij het had gevonden.

Het viel zelden in goede aarde bij zijn echtgenote, maar hij kon het niet laten. Hij was er dan ook volledig van overtuigd dat hij voor alles op een bepaald moment wel een toepassing zou vinden. Het ging erom dat je er oog voor had, zei hij. Voor de mogelijkheden! Zelfs in de armzaligste dingen kon een aanzienlijke waarde zitten. Had hij van twaalf oude hoefijzers soms geen prachtige kroonluchter gemaakt? Daar moest Else hem gelijk in geven. Hij was ongekend mooi en speciaal. Sindsdien had hij er een paar weten te verkopen aan een stel vakantiegangers op het zuidelijk deel van het hoofdeiland, en daarmee was er geld voor meer oude hoefijzers geweest.

Het talent van Silas voor houtbewerking beperkte zich niet alleen tot houtsnijwerk, timmeren en draaien; hij wist ook hoe hij voor het hout moest zorgen voordat het onder zijn schaaft terecht kwam. Hij ontfermde zich over alle bomen op 't Hoofd alsof hij hun biologische vader was. Wat zijn echte zonen betrof had hij enig geluk met het verdelen van zijn liefde tussen hen beiden: Jens hield van het bos met heel zijn hart en Mogens hield ervan met zijn verstand. Met andere woorden, Jens kreeg een brok in zijn keel als hij zag hoe een boom werd geveld, terwijl Mogens enthousiast de prijs berekende die hij waard was.

Silas Haarder hield van zijn beide zonen evenveel, natuurlijk. Maar misschien toch het meest van Jens.

Het idee om het bestaande stukje gemengd bos uit te breiden met een perceel kerstbomen was het meest visionaire idee dat Silas ooit had gehad en in elk geval het meest lucratieve. Nu waren er kerstbomen en kerstgroen voor de permanente eilandbewoners en de paar gasten die de kerst in hun vakantie-huisjes doorbrachten en daardoor was er geld voor allerlei fijne dingen bij het kerstdiner van het gezin Haarder. Maar wel alleen

als Else Haarder ervoor zorgde het geld te incasseren voordat het werd gebruikt voor allerlei onbruikbaars.

Ruimte was er genoeg voor de sparren, omdat het gezin het gehele Hoofd voor zichzelf had. Niemand anders leek er ogen-schijnlijk belangstelling voor te hebben zo afgezonderd te leven, ook niet in die tijd, toen bomen en bosjes zich nog niet ongebreideld hadden verspreid en de open stukken verstikten waar de dieren graasden. Daarentegen kwam men graag naar 't Hoofd om iets te laten repareren of gewoon voor een praatje, ook al was het een behoorlijk lange wandeling of autorit over de smalle landtong. Silas was geliefd bij de andere bewoners op het eiland. Ze stelden zijn vakmanschap op prijs en amuseerden zich tegelijkertijd over zijn kleine eigenaardigheden. Het was bijvoorbeeld bij iedereen bekend dat hij tegen zijn bomen praatte, en dat zijn kerstbomen zo populair waren kwam niet in de laatste plaats doordat de mensen er gek op waren hem afscheid te horen nemen van een boom, voor hij die aan een klant overhandigde. Vervolgens wreef hij dan meestal in de decemberkou zijn handen tegen elkaar en zag er wat verdrietig uit, terwijl zijn vrouw de betaling in ontvangst nam.

Een heel alledaagse man was Silas niet, maar aan zijn goedheid twijfelde niemand en de doodskisten die hij maakte waren zo mooi dat het als een voorrecht werd beschouwd om er in eentje te worden begraven.

Behalve Silas Haarder en zijn jongste zoon wist niemand dat de kisten werden uitgetoetst voor ze aan de juiste persoon werden overgedragen. De nacht nadat een kist klaar was, slopen de twee naar de werkplaats, terwijl Else Haarder en Mogens in diepe slaap waren. Dan gingen ze samen in de kist liggen, Silas onderin met Jens op zijn buik, omhuld door het donker en de geur van vers hout.

Jens kon zich bijna niets fijners en veiligers voorstellen dan

dat. Zelfs vele jaren later, toen de ogenblikken in de doodskisten in vage jeugdherinneringen waren opgelost, droeg hij nog steeds dat gevoel met zich mee. Het donker was een vertrouwde vriend. Een liefdevolle omhelzing.

Ze keuvelde altijd wat over de fietsenmaker of de bakker of wie er nu ook net was overleden en er weldra in zou liggen. Silas kende de meeste mensen op het hoofdeiland, en anders kende hij wel iemand die hen kende. Niet dat hij roddelde. Hij vertelde altijd alleen maar mooie dingen over de doden. Dingen als dat de bakker altijd goed voor zijn ratten had gezorgd of dat de postbode zo veel liefde voor zijn echtgenote had gehad dat hij genoodzaakt was zijn genegenheid over maar liefst drie andere vrouwen op het zuidelijk deel van het hoofdeiland te verdelen.

Silas vertrouwde zijn jongste zoon ook toe dat de burgemeester in Korsted in de loop der jaren overal op zijn boerderij spullen had verstopt die je best mocht meenemen, maar alleen als je muisstil en onzichtbaar was en na afloop niets tegen iemand zei, ook niet tegen de burgemeester zelf. Het was een vrolijk spelletje dat de burgemeester met slechts een paar ingewijden speelde. Na zijn dood waren er anderen die met het spelletje doorgingen, maar het was heel erg geheim en Jens mocht het absoluut niet aan Mogens of aan iemand anders doorvertellen. En al helemaal niet aan zijn moeder, die niet van dit soort spelletjes hield.

Wat in de kist werd gezegd, bleef in de kist. Dat was de afspraak.

Daar stond tegenover dat niet alles wat in de kist werd gelegd ook in de kist bleef. Tijdens de nacht waarin ze een kist voor de bakker moesten uitproberen, kreeg Jens een plotselinge ingeving voordat hij bij zijn vader in de kist klom. Hij draaide zich om en begon in een krat achter de draaibank te rommelen.